

บทวิจารณ์หนังสือ

ระหว่างทางกลับบ้าน: การออกเดินทางไปจากบ้าน เพื่อพบว่า 'ไม่มีที่แห่งไหนต่างจากที่แห่งเดิม'

ผู้วิจารณ์: แอน ศรีวาลี

ตำแหน่ง/ที่ทำงาน : แอดมิน/art4d

E-mail: sriwalee18@gmail.com

อังคาร จันทาทิพย์ ผู้เขียน

ข้อมูลหนังสือ: อังคาร จันทาทิพย์. (2558). *ระหว่างทางกลับบ้าน*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์บอนไซ.

หมายเหตุ: บทความชิ้นนี้ยกตัวอย่างในบางประเทศที่ฉันพรได้กล่าวถึง 'อิสราเอล' และ 'ความคาดหวัง' ซึ่งเป็นประเด็นหลักในหนังสือเล่มนี้

ระหว่างทางกลับบ้าน คืองานเขียนเล่มแรกของ 'ต้อง-ธัญพร หงษ์ทอง' กับการบันทึกห้วงความคิดด้วยถ้อยคำตรงไปตรงมาแสนละเอียดระหว่งการเดินทางไปยังยุโรปและเอเชียอย่างเยอรมนี บาร์เซโลน่า เวียนนา อินเดีย มาเลเซีย แล้วจบลงที่ประเทศไทยในจังหวัดพังงา นับว่าเป็นการตั้งคำถามถึงชีวิตในช่วงวันวัย 28-35 ขวบปีที่ผ่านมาไปด้วย

ต้อง-ธัญพร หงษ์ทอง จบคณะอักษรศาสตร์ สาขาศิลปการละคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก่อนหน้านั้นเคยเขียนบทละครเวทีในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ กับเพื่อนในกลุ่มละครเล็ก ๆ จนได้รับรางวัลบทละครยอดเยี่ยม จากสไตส์อะวอร์ดสมัยเรียนปี 4 เรียนจบก็หันมาทำงานด้านแมกกาซีนเกี่ยวกับศิลปะการออกแบบ และแมกกาซีนไลฟ์สไตล์ ซึ่งรับผิดชอบคอลัมน์ศิลปะเป็นหลัก เช่น *Esquire*, *Wallpaper**, *art4d* (อยู่ในทีมบรรณาธิการทำรีตีไซน์เมื่อปี 2016) ช่วงที่ทำนิตยสาร *Wallpaper** ในตำแหน่ง Travel Editor คือจุดเริ่มต้นที่ทำให้ออกเดินทางท่องเที่ยวด้วยตัวเอง

ด้วยเหตุนี้ จากที่เคยเป็น Travel Editor เรื่องเล่าในเล่มจึงให้กลิ่นอายราวกับมีคู่หูร่วมทริปออกเดินทางสำรวจโลกใบใหม่ไปพร้อมกัน จากนั้นจึงผลักดันไปรอบประโลมเรียนรู้ทำความเข้าใจถึงสภาวะภายในจิตใจที่ทั้งเหนียวรั้งและอยากปลดล๊อคจากเครื่องพันธนาการเหล่านั้นไปสู่ ‘อิสรภาพ’ ที่แท้จริง

‘ความคาดหวัง’ ให้อะไรใครครวญ

บทแรก เธอเริ่มต้นสำรวจย่านสบูย ในกรุงอัมสเตอร์ดัม ประเทศเนเธอร์แลนด์ ที่เธอผจญภัยท่ามกลางสิ่งแปลกใหม่รอบตัว ซึ่งปราศจากพันธะที่ควรรับผิดชอบ รวมถึงอยากทวงคืนความเป็นอิสรภาพของตัวเอง เพราะผู้เขียนอยากเรียนรู้ถึง ‘ความคาดหวัง’ ซึ่งก็คือบ่วงพันธนาการที่ครอบครวัตรึงเธอไว้ สำหรับเธอแล้วมันคือสิ่งร้ายกาจ โจทย์ต่อมาต้องการทบทวนถึงชีวิตการทำงานในวันวัยย่างเข้าสู่สี่สิบแปดปีไปจนถึงสามสิบห้าปี รวมไปถึงการคิดทบทวนเรื่องครอบครัวที่เธอเป็นตัวกลางสานสัมพันธ์จิตใจระหว่างพ่อแม่และญาติพี่น้องของเธอ ให้เขารูปร่างอยู่อย่างเสมอ ถึงขนาดที่เธอเปรียบตัวเองเป็น ‘ถังขยะเก่าเขรอะใบหนึ่ง’

จากย่านสบูย จุดหมายถัดไปของเธอคือกรุงเบอร์ลิน ประเทศเยอรมนี ในเบอร์ลิน เธอเลือกพักโฮสเทลในย่านโซนเฮาส์เซอร์อัลเล ที่นี่เธอพบเจอกับมิตรภาพหญิงสาวชาวจีนและชาวญี่ปุ่น แต่ละคนเล่าถึงจุดประสงค์ของ ‘การเดินทาง’ ที่ต่างตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า ‘การเดินทางคือการเปิดโลกกว้าง’ แต่ความเป็นจริงก็ไม่ถูกทั้งหมดเสียทีเดียว

ในบทแรก ๆ ฉันเริ่มตะหงิดใจตรงที่ผู้เขียนรีบด่วนตัดสินมิตรภาพต่างหน้าเร็วจนเกินไปนัก แต่แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนกล้าที่จะถ่ายทอดความคิดที่จริงแท้ของตัวเอง ซึ่งพบได้ยากในงานเขียนประเภทเล่าประสบการณ์ การท่องเที่ยว นั้นหมายความว่าสำหรับฉันแล้วไม่เป็นปัญหาเลยแม้แต่น้อย

กรุงเบอร์ลินจะมีความโดดเด่นทางด้านพิพิธภัณฑ์ศิลปะและสถาปัตยกรรมเก่าแก่อย่างแอมเบอร์เกอร์บาห์นฮอฟ พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย ซึ่งมีงานจัดแสดงของ โจเซฟ บอยซ์ (Joseph Beuys) ศิลปินชาวเยอรมัน อดีตทหารผ่านศึกในกองทัพนาซี ทำให้เธอนึกถึงศิลปินที่ชื่อ ฟรีดา คาโลห์ (Frida Kahlo) ศิลปินหญิงแนวเซอร์เรียลลิสต์ชาวเม็กซิโก ที่ประจำอยู่ที่พิพิธภัณฑ์แคนเบอร์รา ประเทศออสเตรเลีย หรืออย่างศิลปินบางท่านที่ผู้เขียนชอบเปรียบเป็นเพื่อนเก่าของเธออย่าง เดเมียน เฮิร์สต์, มารินา อับราโมวิช, ฟรานซิส เบคอน, หลุย บูร์ชัวร์ส และศิลปินที่เธอเพิ่งรู้จักอย่าง อีโอ ฮีสไมเออร์

และที่เบอร์ลินแห่งนี้ เธอบรรยายคล้ายกับมีสิ่งกระตุ้นเจ้าจิตวิญญาณจากรอบข้าง ข้อสังเกตที่ชวนให้ตั้งคำถามคือ เมื่อเรา ๆ ดูงานศิลปะที่ไหนก็ตาม หากงานศิลปะชิ้นนั้นปรากฏรูปดวงตา จงตั้งใจสังเกตดวงตาจากภาพวาดของศิลปินคนนั้น เหตุผลนี้ก็เพราะดวงตาเป็นสิ่งสะท้อนและบ่งบอกนัยสำคัญอะไรบางอย่างแก่ผู้ชมได้

“ถ้าเป็นคน เราก็มักถูกดึงให้จ้องดวงตาถ้ามันมีพลังพอ แต่ขึ้นอยู่กับว่าเราถูกดึงดูดด้วยอะไรมากกว่า ซึ่งส่วนมากคงเป็นดวงตาที่สื่อสารได้ดีที่สุด” ฉันทพรเล่าเสริม

วันต่อมา ผู้เขียนนัดเจอกับเพื่อนชื่อมาร์ตินและแอนเน็ตรรายของเขา ทั้งคู่กำลังจะมีลูกด้วยกันในวัยสี่สิบ ในวงสนทนาดำเนินไปด้วยคำถามของคนเป็นพ่อแม่ที่ตั้ง ‘ความคาดหวัง’ แก่ลูกตัวเอง ตัวอย่างนี้มักพบเจอในครอบครัวที่พ่อแม่ดำเนินชีวิตเป็นระบบระเบียบและอยากให้ลูกเดินตามรอยเท้า ต่างจากผู้เขียนเองที่เป็นคนกลัวเรื่องความสัมพันธ์ มาร์ตินจึงบอกกับเธอว่า “เวลาที่เราเจอใครก็ตามที่เรา ‘คาดหวัง’ กับเขา เราจะคิดล่วงหน้า มั่วซั่วไปก่อนแล้วว่าเขาคือคนคนนั้น แต่ถ้าเจอคนที่ถูกกำหนดมาเพื่อเราจริง ๆ จะรู้สึกได้ถึง ความแตกต่างนั้นว่าเป็นอย่างไง” มิตรภาพเหล่านี้คือของขวัญทางใจสำหรับนักเดินทาง กระเป๋าหิ้วเช่นเธอ

จนถึงตอนนี้ผู้เขียนยังผูกติดกับคำว่า ‘ความเป็นอิสระ’ เพื่อหลุดพ้นจากภาวะหนักอึ้งที่เคยเผชิญอย่างการประกอบอาชีพนักเขียน เมื่อคิดทบทวนแล้วพบว่าอาชีพนี้ไม่สามารถเลี้ยงชีพไปได้ตลอด เธอจมอยู่กับความคิดนี้พักหนึ่งแล้วไปนั่งผ่อนคลายลงบนสนามหญ้าที่ โชนเอาส์เซอร์อัลเล ให้รอบตัวดูดซับความเป็นตัวตนทั้งจากอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต จนเธอสัมผัสถึงความเดียวดายในที่สุด ...แค่ช่วงขณะหนึ่ง

‘ความขัดแย้ง’ บ่วงพันธนาการตรึงอิสรภาพ

ถัดมาที่ประเทศเวียดนาม เธอพบเจอมิตรภาพใหม่เป็นสาวชาวฝรั่งเศสและเกาหลี พวกเขาชื่อ ‘จูเลียน’ และ ‘นายอง’ และการเจอกันกับ ‘เอียน’ – นักศึกษาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะในฟลอเรนซ์ – ในขณะเดียวกับที่เธอเดินเล่นในสวนสนุกเพรเทอร์ ย่านเพรเทอร์สสเตรนท์ หนึ่งในสถานที่ซึ่งเป็นฉากหลังของภาพยนตร์เรื่อง *Before Sunrise* ที่มีแลนด์มาร์กเป็นชิงช้าสวรรค์ เป็นความบังเอิญที่โรแมนติกไม่เบา

ที่เวียดนามนี้เองเธอมีความรู้สึกหนึ่งผุดขึ้น นั่นคือ ‘ความขัดแย้ง’ จากสภาวะภายในที่เกิดจากความสับสนของตัวเอง ทั้งในแง่การอยู่ตัวคนเดียว ไปจนถึงอยู่ท่ามกลางผู้คนพลุกพล่าน ความขัดแย้งนี้เดาว่าน่าจะเป็นบ่วงพันธนาการอย่างหนึ่งในชีวิตของมนุษย์เรา เช่นเดียวกับที่เธอรู้สึก ‘กลวงโบ้’ ในจิตใจเสียตื้อๆ เพราะโพลัดคิดถึงสมัยเรียนตอนที่ได้รับรางวัลเขียนบทละครเวทียอดเยี่ยม ซึ่งมี ‘แม่’ คอยร่วมแสดงความยินดี แต่เธอคิดว่ามีเธอคนเดียวที่ภาคภูมิใจกับรางวัลนี้เท่านั้นเอง

นั่นเป็นเพียงการครุ่นคิดเรื่อยเปื่อยของเธอในช่วงเวลาที่เดินไปเจอกับพิพิธภัณฑ์ศิลปะสมัยใหม่ หรือ ‘มูม็อค’ ภายในจัดแสดงนิทรรศการศิลปะแอ็กชันอาร์ต (Action Art) ของศิลปินชาวเวียดนาม ซึ่งในหนังสือบอกว่า แอ็กชันอาร์ตคือความเคลื่อนไหวทางศิลปะอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นหลังยุคสมัยของ อีฟ ไคลน์ (Yves Klein) ศิลปินหัวก้าวหน้าชาวฝรั่งเศส ซึ่งเหล่าศิลปินชาวเวียดนามได้นำแนวคิดแอ็กชันอาร์ตของไคลน์มาปรับใช้ขึ้นในภายหลัง โดยการใช้เรื่อนร่างอันเปลือยเปล่าของศิลปินเป็นจุดศูนย์กลางที่จะเสาะหาวิธีแปลกใหม่เพื่อกระทำการกับเรื่อนร่างตน หรือศิลปินบางคนเลือกที่จะทรมานร่างกายของตนเองจนเปรียบได้ว่า ความทรมานนั้นคือการหลุดออกจากความโลภในชีวิต

ความขัดแย้งและความรู้สึกกลวงโบ้ในใจครั้งชั่วคราวคล้ายศิลปะแอ็กชันอาร์ต เอาเข้าจริง การโคจรมาเจอกันของผู้เขียน จูเลียน และนายอง เท่ากับการได้แลกเปลี่ยนตัวตน ประสบการณ์ชีวิตที่แต่ละคนเผชิญ หรืออย่างการท่องเที่ยวแบบ ‘หัวเดียวกระเทียมลีบ’ ที่ควรระหยาใคร่รู้โนโลกกว้าง รู้จักผูกมิตรสัมพันธ์กับคนแปลกหน้า ที่ผู้เขียนเน้นย้ำว่าเป็นหัวใจสำคัญของการเดินทาง และการแสวงหาอิสรภาพในชีวิตก็เช่นกัน โดยผู้เขียนยกตัวอย่างเพื่อนชาวเกาหลีใต้ซึ่งทำงานในองค์กรยักษ์ใหญ่ เธอเป็นผู้หญิงทำงานเก่ง แต่สังคมเกาหลีใต้จะมองกลับกันอีกมุมว่า ผู้หญิงที่ทำงานเก่งอาจผลทำให้ผู้ชายคิดว่าไม่มีเวลาปลีกตัวไปดูแลเรื่องในบ้าน

“นั่นละ สังคมเกาหลีใต้” นายองว่า

“สังคมส่วนมากในเอเชียด้วย” จูเลียนแย้ง
เหมือนกับว่าอิสรภาพถูกบดบังเอาไว้เสียอย่างนั้น

หรือ ‘อิสรภาพ’ คือสิ่งสมมติ

อย่างไรก็ตาม ฉันทพรสื่อความถึง ‘ความขัดแย้ง’ พอ ๆ กับการบเร้าหาคำตอบถึงอิสรภาพไปในคราวเดียว คนอ่านเช่นฉันสัมผัสได้ถึง ‘ความราบเรียบ’ ใน ‘วิถี’ ของมนุษย์คนหนึ่งที่มีสิทธิที่จะตั้งคำถามทวงคืนพื้นที่แห่งอิสรภาพให้แก่ตนเอง

เช่นเดียวกัน เมื่อพูดถึง ‘อิสรภาพ’ ฉันทพวนึกถึงบทสนทนาของตัวละคร ‘พัค แชรอย’ และ ‘ผอ. คังมินจอง’ ในซีรีส์เรื่อง *Itaewon Class* ในฉากที่ ผอ.คังมินจองโพล่งถามพัคแชรอยขณะเดินคุยกันว่า “เป้าหมายของเธอคือการ ‘แก้แค้น’ สองคนนั้นใช่ไหม” (สองคนที่คังมินจองหมายถึงช่างแดฮีและช่างกินวอน สองพ่อลูกเจ้าของบริษัทช่างกา ซึ่งช่างกินวอนเคยขับรถชนพ่อของพัคแชรอยจนถึงแก่ความตาย อาจเป็นเหตุผลให้คังมินจองคิดว่าพัคแชรอยต้องการแก้แค้นอีกฝ่าย)

“แก้แค้นอย่างนั้นหรือ” พัคแชรอยพูดทวนคำถาม “สิ่งที่ผมต้องการคือ ‘อิสรภาพ’ ชีวิตที่ผมเลือกได้เอง ผมอยากจะใช้ชีวิตแบบนั้น” เขาบอกคังมินจองด้วยน้ำเสียงที่หนักแน่น

‘อิสรภาพ’ ของพัคแชรอยคือการปลดแอกระหว่างตัวเขา พ่อ และบริษัทด้านอาหารยักษ์ใหญ่อย่างช่างกา เพียงเพราะความอยุติธรรมที่เขาได้รับ พัคแชรอยจึงเลือกที่จะต่อสู้ด้วยความเชื่อของตัวเอง และสานฝันให้พ่อด้วยการเปิดร้านอาหารเล็ก ๆ อย่างทันบัมในย่านอิแทวอน แต่จู่ ๆ ร้านทันบัมมีชื่อเสียงและขยายสาขาได้ครอบคลุมกว่าช่างกาขึ้นเรื่อย ๆ โดยมีจีซอเป็นผู้จัดการร้านและลูกน้องของเขาคอยสนับสนุน

ขณะเดียวกัน ‘ระหว่างทางกลับบ้าน’ คล้ายกับในซีรีส์ที่ว่า ‘อิสรภาพ’ ของผู้เขียนคือการวาดหวังให้เธอหรือใคร ๆ กล้าก้าวข้ามเขตแดนออกไปอย่างกล้าหาญเพื่อความปรารถนาใน ‘อิสรภาพ’ ที่อาจให้ได้มากกว่า ‘ความสำเร็จ’ อย่างที่หลายคนทนแบกรับ

สำหรับฉันทพรแล้ว หาก ‘อิสรภาพ’ คือการออกเดินทาง การปลดปล่อยบ่วงพันธนาการ หรือการกลับไปค้นหาตัวตน แต่ข้อจ้อกรึกสำคัญบอกกล่าวกับเธอว่า ‘ไม่มีที่แห่งไหนต่างจากที่แห่งเดิม’

ขอขอบคุณภาพจาก happening and friends, Bonsai Books

ขอขอบคุณข้อมูลจาก พี่ต้อง-ฉันทพร หงษ์ทอง ปัจจุบันเป็นฟรีแลนซ์ รับทั้งงานเขียน งานบรรณาธิการ และงานแปล สำหรับงานแปลเล่มแรกคือ *Walking* ของสำนักพิมพ์ OMG